

УДК 94(569.1+569.3).«2011/2022»

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-29-8>

Зелінський А.Л.

<https://orcid.org/0000-0003-0214-4625>

ПОЛІТИЧНА ТА ВІЙСЬКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІВАНСЬКОЇ ХЕЗБОЛЛИ У 2011-2022 РР. І ЇЇ РЕЗУЛЬТАТИ (ЧАСТИНА 2)

У центрі цієї статті перебуває період історії ліванської шиїтської радикальної воєнізованої проіранської організації Хезболла («Партія Аллаха»), котрий охоплює 2011-2022 рр. Йдеться про проміжок часу, що тривав від політичної реалізації Хезболлою здобутої у 2010 р. парламентської більшості до втрати нею домінуючої позиції у ліванському парламенті. Протягом 2005-2011 рр. Організація пододала шлях від реального входження до ліванських владних структур на правах опозиції до досягнення всеохоплюючого політичного домінування у країні кедрів. З цією метою Хезболлою було здійснено низку кроків: створення й очолення широкого багатопартійного та мультіконфесійного політичного блоку – Коаліції 8 березня, успішне доведення доцільності подальшого збереження воєнізованого крила організації, зміна її зовнішнього іміджу та якісне розширення соціальної бази, досягнення можливості застосовувати право вето у випадку загрози прийняття шкідливих для неї урядових рішень.

Протягом перебування на «піку» внутрішньополітичної могутності Хезболла зрештою опанувала органи законодавчої та виконавчої влади Лівану, а також підпорядкувала собі лідера потужної сунітської опозиції С. аль-Харірі. Водночас, на зовнішньополітичній арені «Партія Аллаха» набула статусу загальновизнаного регіонального актора і перетворилася з клієнта Ірану на його молодшого партнера. Проте, не зважаючи на вищенаведені переваги «Партії Аллаха», очолюваний нею політичний блок потерпів поразку на парламентських виборах 2022 р. До причин втрати Хезболлою безумовної монополії на владу необхідно віднести наступні: відмова від розробки та реалізації життєво важливих для Лівану економічних та політичних перетворень, неспроможність одночасного врахування інтересів важливих внутрішньополітичних союзників, відсутність користі для країни кедрів від зовнішньополітичних успіхів Хезболли. Хоча «Партія Аллаха» значною мірою зберегла низку важелів впливу на політику країни кедрів, проте відтепер її керівництво мусить рахуватися з внутрішньополітичними трендами ліванського суспільства.

Ключові слова: Хезболла, Ліванська Республіка, Ісламська Республіка Іран, Сирійська Арабська Республіка, партія Амаль, Вільний Патріотичний Рух, ліванське громадянське суспільство

Вже на момент чинності контрольованого «Партією Аллаха» другого уряду Н. Мікаті виявились дві основні, на мій погляд, вразливі сторони Хезболли. Попри набутому за попередні роки вмінню боротися за політичну владу (значним підспірям у цьому випадку стала наявність у неї потужного воєнізованого крила), керівництво «Партії Аллаха» взагалі не розумілося або й не прагнуло розумітися на конструктивному використанні досягненого нею політичного домінування на благо країні кедрів та її населенню. Наміри організації щодо позитивних соціальних, економічних та суспільно-політичних перетворень, задекларовані у передвиборчій програмі 2009 р. (не плутати з

Маніфестом Хезболли) [1, р. 89–97], так і залишилися на папері. Так, «Партія Аллаха», підпорядкувавши собі уряд та здобувши тимчасову абсолютну парламентську більшість, навіть не намагалася застосувати у загальнодержавному масштабі досвід власних соціальних й освітніх проєктів, запроваджених раніше переважно в межах шийтської спільноти [2, р. 95–126; 3, р. 168, 170; 4, р. 141–144]. Можна сказати, що відтоді Хезболла перетворилася на органічну складову засуджуваного нею корумпованого ліванського політикуму, активізуючись лише за необхідності захисту інтересів шийтських соціальних верхів або ж у випадку необхідності забезпечити долучення останніх до розподілу матеріальних благ [5, р. 59–60, 141–144; 6; 7, р. 22–23].

Припускаю, що такий стан речей можна почасти пояснити другою слабкою стороною «Партії Аллаха». Залучивши до Коаліції 8 березня широкий конфесійний та ідеологічний спектр учасників, Хезболла виявилася неспроможною узгодити їхні значною мірою суперечливі інтереси. При цьому зрозуміло, що коли йшлося про протиріччя між самою «Партією Аллаха» та її союзниками, то останні не могли розраховувати на будь-який компроміс, сподіваючись лише на гіпотетичний майбутній збіг своїх пріоритетів з генеральною лінією старшого партнера. Яскравим прикладом подібної ситуації стало відверте ігнорування з боку Хезболли прийнятої президентом М. Сулейманом і підтриманої сунітом Н. Мікаті та християнським сегментом ліванського політикуму «Декларації Баабди», у якій йшлося про невтручання Лівану в перебіг сирійської громадянської війни [8; 9; 10, р. 271–272]. Якщо ж малися на увазі речі менш принципові для організації, котрі стосувалися внутрішньополітичних ускладнень, що неперешкождали «силам національного супротиву» безпосередньо домінувати у країні кедрів і виконувати регіональні військові завдання, Хезболла без будь-яких докорів сумління дистанціювалася від їх вирішення, залишаючи своїх союзників по блоку сам на сам з відповідними проблемами [9]. Зокрема, подібні ситуації неодноразово виникали під час формування нового кабінету міністрів, яке нерідко затягувалося на місяці, а то й тривало більше року.

Імовірно, провід організації прийшов до висновку, що вона не потребує самовдосконалення у вирішенні внутрішньополітичних проблем і розбудові стосунків з союзниками. Натомість Х Насралла надалі зосередився на тому, що Хезболла вже добре вміла: наподальшому посиленні владних позицій і розгортанню своєї військової потуги на регіональному рівні. При цьому, з огляду на фактичну відсутність будь-якої чіткої та реалістичної суспільно-політичної чи соціально-економічної програми, «Партія Аллаха» вирішила, що цілком може дозволити собі обмежити клопітливий вплив на уряд країни посіданням сакраментальної 1/3+1 міністерських портфелів, що надалі б дозволяло їй блокувати спроби проведення неприйнятних політичних рішень. Так, у новому кабінеті міністрів, створеному 15 лютого 2014 р. близьким до

Коаліції 14 березня Т. Саламом¹, керована Хезболлою Коаліція 8 березня погодилася на 8 з 24 міністерських посад [11; 12], маючи, як і у випадку уряду С. Харірі «незалежного» міністра-шиїтаз президентської квоти М. Сулеймана і двох позакоаліційних міністрів від партії В. Джумблата, з котрим, як виявилось за певних умов завжди можна домовитися. Також у цьому зв'язку потрібно розуміти, що Х. Насралла фактично пожертвував контрольованим Хезболлою кабінетом Н. Мікаті щоб позбавивши країну повноцінного уряду, поставити на паузу парламентські вибори, котрі мали відбутися у 2013 р. У такий спосіб, лідер Хезболли прагнув виграти час для прийняття вигідного для його союзників по коаліції виборчого закону і тим самим забезпечити своєму політичному блоку гарантовану абсолютну більшість у наступному парламенті [13].

Необхідно зазначити, що «Партії Аллаха» вдалося досягти вищезгаданої мети, проте парламентська пауза затягнулась аж до 2018 р. Діючому законодавчому зібранню навіть довелося за підтримки уряду Т. Салама у спосіб непередбачений ліванською конституцією суттєво вийти за межі 4-річного терміну власних повноважень [14; 15]. Почасти, відкладення чергових парламентських виборів було пов'язано з, поки-що, рекордним у ліванській історії президентським вакуумом (25 травня 2014 – 31 жовтня 2016 рр.). Оскільки президента у країні кедрів обирає не просто багатопартійний, але й апіорно мультиконфесійний парламент [16, р. 239 art. 49]², ця процедура як правило дається дуже нелегко. Розуміючи усю складність ситуації й водночас не будучи конче зацікавленою у якнайшвидшому обранні президента-мароніта, шиїтська Хезболла вдалася до примітивного, проте ефективного способу парламентської підтримки власного кандидата, котрим став лідер Вільного патріотичного руху генерал М. Аун. «Партія Аллаха» та її союзники по коаліції перманентно й послідовно блокували усіх інших кандидатів на посаду президента (включаючи й креатуру їхнього найближчого партнера, партії Амаль – просирійського ставленика С. Франж'є-молодшого [18, с. 125], спокійно очікуючи, коли її друзі й вороги скомбінують домовленість, за якої М. Аун. Міг би набрати бажані 2/3 депутатських голосів, що зрештою й сталося 31 жовтня 2016 р. [14; 19; 20; 21; 22]. При цьому, окрім цілковито лояльного президента, Х. Насралла без особливих зусиль отримав ще декілька важливих тактичних переваг. По-перше, у наслідок передвиборних компромісів, спадковий лідер провідного сунітського політичного руху Мустакбаль

¹ 22 березня 2013 р. Н. Мікаті добровільно подав у відставку, атакований з усіх боків в наслідок відсутності політичної волі, необхідної задля реагування на виклики, пов'язані із громадянською війною у сусідній Сирії, помножені на традиційні для ліванського політикуму корупційні скандали [17; 2, р. 265–269; 10, р. 272].

² На сьогоднішній день, конфесійний розподіл 128-мандатного ліванського парламенту виглядає наступним чином: мароніти – 34, православні Антіохійського патріархату – 14, греко-католики – 8, вірмено-григоріани – 5, вірмено-католики – 1, протестанти – 1, інші немусульманські конфесії – 1, суніти – 27, шиїти – 27, друзи – 8, алавіти – 2 [26, р. 247].

(Майбутнє), а отже – й Коаліції 14 березня, С. аль-Харірі [23, с. 134–136], послідовно очолив два уряди (18 грудня 2016 – 21 січня 2020 рр.), у яких абсолютно переважали представники супротивної коаліції [24; 25] й у такий спосіб перетворився на одомашненого Хезболлою кишенькового опозиціонера. По-друге, утвердивши у президентському кріслі власного кандидата за рахунок особистого друга Б. аль-Асада і протеже відверто просирійського Н. Беррі, С. Франж'є [22, с. 36]³, Х. Насралла яскраво продемонстрував домінування «Партії Аллаха» у шіїтській спільноті Лівану та значущість організації на регіональному рівні. І по-третє, здобувши контроль над урядом і президентом країни кедрів, Хезболла успішно інспірувала прийняття вигідного для її союзників базованого на пропорційній системі виборчого закону, котрий очікувано забезпечив Коаліції 8 березня абсолютну парламентську більшість під час виборів 2018 р. [27; 28; 29; 30; 31].

Подальша внутрішньополітична індиферентність Хезболли, помножена на економічні санкції США, котрі вдарили по причетним до діяльності організації ліванським банкам⁴, призвела до фінансового краху 2019 р., котрий зрештою вилився у нечувану тотальну кризу, що охопила усі сфери життя країни кедрів [32; 33; 34, с. 105]. Тому не дивно, що під час масових протестів, які сколихнули Ліван у жовтні 2019 р., серед шести головних об'єктів громадянського невдоволення опинилися троє політичних лідерів Коаліції 8 березня з Х. Насраллою включно й на додачу їхній тодішній фактичний союзник – С. аль-Харірі [35, р. 157–160, 173; 36; 37, с. 159–160; 38; 23, с. 132; 18, с. 121–122]. Хезболла побачила у цьому потужному виступі громадянського суспільства загрозу власним владним позиціям і доклала зусиль задля приборкання протестувальників. У такий спосіб організація промовисто підтвердила належність її керівництва до корумпованого ліванського політикуму [35, р. 160–173; 39; 40, р. 221–224]. Водночас, Х. Насралла, принагідно скориставшись буцім-то небажаною для нього відставкою уряду С. аль-Харірі (31 жовтня 2019 р.) [25; 35, р. 160–161; 41, с. 109–111], без додаткових зусиль позбувся цього остаточно збанкрутілого в економічному та політичному сенсі союзника [23, с. 135–136]. Натомість, під виглядом нового неполітизованого уряду технократів, якого домагались учасники масових протестів, Хезбола 21 січня 2020 р. інспірувала створення кабінету Х. Діаба, кожен з членів якого так чи інакше був до неї причетний [42; 35, р. 166]. При цьому, цікаво, що в одній зі своїх тогочасних промов лідер «Партії Аллаха» наполегливо рекомендував своїм співгромадянам задля подолання згаданої вище кризи та підвищення добробуту налагодити всебічне економічне

³ У цьому зв'язку, слід мати на увазі, що М. Аун і Н. Беррі незмінно являються відвертими ворогами ще з часів ліванської громадянської війни [18, с. 118].

⁴ У такий спосіб, Сполучені Штати прагнули послабити «Партію Аллаха», котра зіграла вагомий роль у підтримці Б. аль-Асада під час сирійської громадянської війни.

партнерство з Китаєм (поряд з останнім також побіжно згадувалися Іран та Росія і більш детально – сирійський режим Б. аль-Асада) [35, р. 164, 169; 43].

Народні протести, котрі у першій половині 2020 р. почасти послабилися з огляду на пандемію коронавірусної хвороби [35, р. 147; 32; 39; 36, р. 442–443], спалахнули з новою силою на початку серпня. Причиною тому став жакхливий вибух аміачної селітри, котрий відбувся 4 серпня 2020 р. у морському порту Бейрута [44; 45; 46]. Катастрофа у бейрутському порту суттєво пожвавила парламентську, а згодом й урядову діяльність Хезболли. Проте, метою цієї діяльності стало не подолання системної ліванської кризи [47]⁵ і не прискорення формування нового уряду після спричиненої вищезгаданою трагедією відставки кабінету Х. Діаба (10 серпня 2020 р.) [44; 42], а гальмування державного розслідування інциденту і недопущення до покарання винних у ньому високопоставлених чиновників [48; 45]. Справа в тому, що серед останніх переважали представники партії Амаль, котрі запліщували очі на сигнали про багаторічне зберігання у портових спорудах вибухових речовин, які скоріше за все поступово переправлялися через канали Хезболли для потреб сирійського режиму Б. аль-Асада [48; 49, р. 56; 50]. Як і в інших випадках досягнення цілей деструктивного характеру, «Партія Аллаха» і цього разу здобула перемогу [51], шантажуючи погрозою відставки підконтрольний їй створений 10 вересня 2021 р. третій кабінет Н. Мікаті [52; 37, с. 158, 162; 23, с. 127], що мало не коштувало країні кедрів нової громадянської війни [53; 54; 55; 56].

Якщо результатом внутрішньої політики «епохи Хезболли» стала й досі неподолана всеохоплююча криза, то наслідком зовнішньої (переважно військової) діяльності організації стало її перетворення на загальноновизнаного позадержавного регіонального гравця. Поза природньою боротьбою проти Ізраїлю [1, р. 43 art. 7.1, 48, art. 15, 123–125 art. 2.2, 133–137 art. 3], «Партія Аллаха», ще у кінці ХХ – на початку ХХІ ст., кілька разів виявила символічну присутність за межами країни кедрів. Йдеться про участь бойовиків та військових інструкторів організації у боснійських подіях 1990-х рр., колізіях, пов'язаних з американською присутністю в Іраку, починаючи з 2003 р. [9; 57, р. 166–170; 58, р. 10, 12–14; 49, р. 58], а також про шпигунську та терористичну діяльність у багатьох країнах Азії, Африки й Америки, здійснювану переважно проти Ізраїлю або його громадян [59; 50].

Однак, розгортання повноцінної зовнішньої військової активності Хезболли необхідно пов'язати з початком масштабної участі організації у неодноразово згадуваній на цих сторінках сирійській громадянській війні [60; 61; 62; 63; 7, р. 7–10; 64; 65, р. 317, 319–321, 327–329, 342; 9; 66; 67, р. 186–202; 57, р. 176–248; 41, с. 126–152; 34, с. 105–106], до якої «Партія Аллаха» *de facto*

⁵ Єдина акція Хезболли, яку можна розглядати у світлі подолання ліванської кризи полягала в організації доставки в супереч американським санкціям трьох танкерів з іранським дизельним паливом у серпні-вересні 2021 р. [37, с. 162].

долучилася, як мінімум, з середини 2012 р. [60, р. 1; 63, р. 43; 58, р. 11] всупереч офіційній державній політиці Ліванської Республіки. Я погоджуюсь з дослідниками, котрі, як на причину долучення організації до зазначеного конфлікту, вказують на кровну її зацікавленість у збереженні асадівської Сирії з огляду на транзитну роль останньої у постачанні іранської військової допомоги [60, р. I, 8; 63, р. 43–46; 65, р. 327–328; 67, р. 186; 57, р. 258–267; 68, р. 176]. На додачу, шіїтську «Партію Аллаха» непокоїло посилення у сусідній країні радикально налаштованих сунітських джихадистів-такфіристів⁶. Участь Хезболли у сирійській громадянській війні була різноманітною та багатогранною. Так, бойовики «Партії Аллаха» відіграли активну участь у боротьбі за утримання Дамаска та повернення під владу диктаторського режиму низки важливих міст (Кусейр, Хомс, Алеппо тощо). Окрім цього, представники «Партії Аллаха» перешкоджали постачанню зброї антиасадівській (у першу чергу – радикальній сунітській) опозиції та виконували роль військових радників й інструкторів при підготовці місцевих та іноземних ополчень, що виступали на боці правлячого режиму. Діяльність Хезболли у Сирії була настільки ефективною, що Тегеран не вагаючись доручив організації у 2014 р. активну роль у протидії новоствореній радикальній сунітській «Ісламській державі» (ІДІЛ) в Іраку, а у 2015 р. – підтримку єменського шіїтського повстанського руху Хуситів [69; 7, р. 10; 57, р. 170–175, 248–254; 10, р. 282; 58, р. 12–14; 49, р. 58; 41, с. 114, 141–142, 150–151, 162–168; 18, с. 122]. Водночас, до сфери компетенції «Партії Аллаха» входила підготовка та оснащення зброєю шіїтськ их інсургентів з Бахрейну й Кувейту, а також базованих в Алжирі повстанців із Західної Сахари [58, р. 14, 17–18].

При цьому важливо зазначити, якщо протягом перших десятиліть свого існування Хезболла виконувала роль підлеглого ірану проксі-клієнта, то на момент початку втручання у сирійські справи вона вже позиціонувала себе як молодший партнер ІРІ [70, р. 49–50; 71; 78, р. 150; 57, р. 291–297; 72; 58; 73; 74; 68; 75; 76]⁷. Переломним моментом у зміні статусу Хезболли стала перемога останньої над Ізраїлем у 34-денній війні 2006 р., котра сприяла суттєвому підвищенню цінності організації в очах Тегерану, та певної її героїзації у країнах арабського світу [5, р. 1; 77, р. 161–162; 67, р. 178; 57, р. 122, 129–133;

⁶ Такфіристами називають мусульман, котрі вважають невірними представників інших течій ісламу [7, р. 8; 67, р. 187].

⁷ М. аль-Алусі, в цілому роблячі вірні висновки щодо всебічного зростання незалежності Хезболи від Ірану, приходять до парадоксального висновку, стосовно продовження тотальної підпорядкованості організації ісламській республіці на підставі безумовного визнання «Партією Аллаха» релігійно-ідеологічної зверхності духовних лідерів ІРІ [75]. При цьому, характерно, що наведені ним приклади на користь підтвердження вищевказаної точки зору, котрі виходять за межі риторичної еквілібристики декларативних промов, належать до періоду ліванської громадянської війни та сирійської окупації країн кедрів [75, р. 36–40].

35, р. 145; 10, р. 209; 40, р. 215]. Важливу роль у цьому випадку також відіграло відносно проте відчутне посилення ступеню економічної автаркії Хезболли, що дозволило їй наполягати у стосунках з Іраном на врахуванні власних бодай тактичних інтересів. Насамперед, у контексті еволюції статусу Хезболли необхідно вказати на відмінності у ставленні організації до Ірану, відображені у Відкритому листі 1985 і Маніфесті 2009 рр. Якщо у першому випадку, «Партія Аллаха» позиціонувала себе як безумовне та безвідмовне знаряддя у руках тодішнього Верховного політичного й духовного лідера Ірану (рахбара) – аятоли Р. Хомейні [1, р. 40–41 art. 1], то у другому – чинний іранський рахбар, аятола А Хаменеї, згадувався тільки як продовжувач справи свого видатного попередника, на долю ж самого Ірану випало лише визнання першості в ісламському світі [1, р. 132 art. 2.6; 71; 4, р. 119–122, 144]⁸.

Окрім цього, вже під час сирийських подій Хезболла неодноразово виступала як автономна військово-політична одиниця. Так, провід організації, перш ніж відправити свої збройні формування до сусідньої країни, спробував примирити аль-Асада з сирийською опозицією за посередництвам палестинської Хамас [9]. Також зафіксовано низку випадків самостійних військових операцій Хезболли, зокрема під час витіснення сил сирийської опозиції з Кусейра [78]. Сюди ж необхідно додати довірену організації керівну роль у координації дій підготованих нею сирийських та іноземних проасадівських ополчень, що беруть участь у громадянській війні, а також проіранських шіїтських ополчень Іраку. Нарешті, після початку збройного втручання до сирийського конфлікту Росії, «Партія Аллаха» регулярно здійснює самостійні контакти з Кремлем, які носять не лише військовий, але й економічний і навіть політичний характер [63, р. 46; 79; 75, р. 29–30; 80].

Щоправда, зазначеному стану речей протирічила політика спрямована на максимальний контроль сирийської діяльності збройних формувань Хезболли, запроваджуваний очільником спеціального підрозділу аль-Кудс у складі іранської державної терористичної організації Корпус вартових ісламської революції генералом К. Сулеймані [58, р. 5, 19–21]. Проте, не виключаю, що у цьому випадку ми маємо справу не стільки з політикою офіційного Тегерану, скільки з особистою ініціативою зазначеного іранського топ-терориста. Зокрема, на таку вірогідність може вказувати суттєве зростання ступеня військової самостійності Хезболли, що спостерігається після загибелі вищевказаного функціонера 3 січня 2020 р. [58, р. 4–5, 19–21; 75, р. 29].

Як це не парадоксально, але саме зовнішня військова ефективність Хезболли спричинила до появи третьої вразливої сторони організації. Якою б успішною не являлася позаліванська діяльність «Партії Аллаха», користь від неї отримувала сама Хезболла. Ліван же і його населення у кращому разі не

⁸ На прес-конференції, наданій після оприлюднення нового програмного документу, Х. Насралла між іншим підтвердив перегляд принципу відносин між Хезболлою та верховним лідером ІРІ шляхом їхнього обмеження ідеологічно-релігійною сферою [1, р. 143].

отримували нічого, а у гіршому – наражалися на проблеми й неприємності. Так, ефективна підтримка Хезболлою режиму Б. аль-Асада, а особливо – вагома допомога Єменським Хуситам, призвели до припинення мільярдної фінансової підтримки ліванської армії з боку Саудівської Аравії [37, с. 161–81, с. 115–41, с. 168–171], а згодом лягли в основу серйозної дипломатичної кризи кінця 2021 – початку 2022 рр. [81].

Поєднання мало не демонстративної відмови «Партії Аллаха» від використання зосередженої в її руках державної влади задля здійснення вкрай необхідних Лівану внутрішніх перетворень, невміння організації підтримувати рівні відносини з союзниками по коаліції й на додачу зосередження її уваги на непотрібних чи навіть шкідливих для країни кедрів зовнішніх проектах, зрештою не могли не спричинити до негативних наслідків. Першою ластівкою у цьому випадку стало полишення коаліції 8 березня популярною у місті Сайда сунітською Народною організацією насеристів на чолі з її спадковим лідером У. Саадом, невдоволеним реакцією Хезболли на масові протести 2019 р. [18, с. 122; 82]. Проте, по справжньому болючий удар спіткав «Партію Аллаха» у 2022 р. Не зважаючи на повне контролювання виконавчої та законодавчої влади і фактичний саморозпуск найпотужнішої сунітської партії Мустакбаль після політичного самогубства її лідера С. аль-Харірі [23, с. 135–136], Коаліція 8 березня не змогла отримати абсолютної більшості на парламентських виборах 2022 р. [83; 84; 85]. При цьому, слабкою ланкою виявився не шийтський дует Хезболла-Амаль, котрий як і на попередніх виборах отримав усі належні відповідній конфесії депутатські мандати, а християнські і дружкі союзники Х. Насралли. При цьому, поряд з невдоволенням політикою «Партії Аллаха» з боку переважної більшості нешиїтського населення країни кедрів, несподівано спрацював чинник, який одразу після виборів 2018 р. передбачив М. Хадж Алі [27]. Представники нонконформістського громадянського суспільства, користуючись можливостями наданими запровадженою у 2018 р. пропорційною виборчою системою, змогли провести до парламенту 13 неприязних до Хезболли позаблокових кандидатів, що становить бл. 10% законодавчих зборів [18, с. 122].

На додачу, 31 жовтня 2022 р. завершився президентський термін М. Ауна [51; 18, с. 125], що змусило «Партію Аллаха» долучитися до традиційно складних і проблемних чергових президентських перегонів. Як і попереднього разу, Х. Насралла обрав примітивну, проте ефективну тактику безкомпромісного вичікування. Однак, на цей раз він потрапив у ситуацію, подібну до шахової вилки. На протекцію від Хезболли, як і минулого разу, претендували два важливих для організації християнських політика. Першим був непопулярний не лише у маронітській спільноті, але й у Вільному патріотичному русі бездарний й інфантильний зять М. Ауна – Дж. Бассіль [23, с. 132–133], другим – все той же С. Франж'є. З огляду на посилення позицій Б. аль-Асада і падіння популярності партії М. Ауна, Х. Насралла віддав

перевагу останньому з двох кандидатів [86; 18, с. 125], що своєю чергою призвело до суттєвого погіршення відносин між Хезболлою та Вільним демократичним рухом [18, с. 122]. Такий стан речей призвів до втрати монолітності політичного табору Хезболли, що також не могло не послабити «Партію Аллаха».

Зрозуміло, що поразка на парламентських виборах у поєднанні з відсутністю лояльного президента та виникненням напруженості у межах Коаліції 8 березня не означала внутрішньополітичного краху Хезболли. У політичному вимірі, організація продовжує контролювати тимчасовий уряд Н. Мікаті [52] і успішно підтримувати, по суті, вигідний їй президентський вакуум. Зрештою, нікуди не поділося й бойове крило «Партії Аллаха», котре за своєю чисельністю та рівнем військової оснащеності, як мінімум, не поступається збройним силам Ліванської Республіки [18, с. 122–124]. Однак, ісля електоральної поразки 2022 р. спостерігається відчутне послаблення впливу Хезболли на внутрішньополітичну ситуацію у країні кедрів і навіть поява певної залежності зовнішньої діяльності організації від трендів ліванського суспільства. Так, небажання переважної більшості нешиїтських сегментів ліванського політикуму та соціуму наражатися на війну з єврейською державою [87; 88; 89] виступає одним з чинників, котрі протягом року утримують Х. Насраллу від повномасштабного втручання на боці ХАМАСу у черговий палестинсько-ізраїльський конфлікт, розв'язаний палестинськими ісламістами 7 жовтня 2023 р. [74; 76; 90; 80; 91; 92].

І на завершення, дозволю собі трохи метафізики. Розглядаючи період максимальної могутності Хезболли, можна дійти висновку, що ця організація являє собою втілення непримиренного парадоксу. Будучи чи не єдиним структурованим, впорядкованим й дисциплінованим суспільно-політичним утворенням у межах Ліванської Республіки, «Партія Аллаха» виступає мало не абсолютним втіленням деструктивності. Єдине, що їй добре вдається – це сіяння та примноження хаосу. Проте, насправді у цьому немає нічого парадоксального. Хезболла належить до певного типу утворень, котрий нерідко зустрічається як у живій, так і у неживій природі. Йдеться про максимально впорядковані хімічні, фізичні, біологічні чи соціальні структури, чиєю винятковою функцією є саме примноження хаосу. При цьому, обсяг останнього значно перевищуватиме острівця упорядкованості, що його породив. Таким чином, залишається тільки висловити подив з приводу життєспроможності ліванського суспільно-політичного організму, котрий перебуваючи на межі тотального руйнування знаходить у собі сили протидіяти потужній хаосотворчій сутності.

Список використаних джерел та літератури

1. Hizbullah's Documents: From the 1985 Open Letter to the 2009 Manifesto / ed. and transl. J. Alagha. Amsterdam: Pallas and Amsterdam University Press, 2011. 222 p.
2. Daher Au. Le Hezbollah: mobilisation et pouvoir. Paris: Presses Universitaires de France, 2014. 484 p.
3. Farida M. A Casuistic explanation to Hizbullah's realpolitik: Interpreting the re-interpreted. *International Review of Social Research*. 2015. No. 3. P. 167–178.
4. Kanaaneh A. Understanding Hezbollah: The Hegemony of Resistance. Syracuse (NY): Syracuse University Press, 2021. 249 p.
5. Daher J. The Political Economy of Lebanon's Party of God. London: Pluto Press, 2016. 288 p.
6. Daher J. Hezbollah, Neoliberalism and Political Economy. *Politics and Religion*. 2020. No. 4. P. 719–747.
7. Blanford N. Hezbollah's evolution. From the Lebanese militia to the regional player. Washington: Middle East Institute, 2017. 32 p. URL: https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PP4_Blanford_Hezbollah.pdf
8. The Baabda Declaration. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S%202012%20477.pdf>
9. Hashem A. Hezbollah's Journey from Syria's Battlefield to Lebanon's Political Minefield. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2018/09/hezbollahs-journey-from-syrias-battlefield-to-lebanons-political-minefield?lang=en¢er=middle-east>
10. Masrieh You. "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter, 2020. 346 p.
11. Cabinet of Tammam Salam. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Tammam_Salam
12. Abou Zeid M. Lebanon's Precarious New Government. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2014/02/lebanons-precarious-new-government?lang=en¢er=middle-east>
13. Salem P. Lebanon Imperiled as Prime Minister Resigns Under Duress. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2013/03/lebanon-imperiled-as-prime-minister-resigns-under-duress?lang=en¢er=middle-east>
14. Abou Zeid M. Lebanese Presidential Elections. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2015/02/lebanese-presidential-elections?lang=en¢er=middle-east>
15. Khatib L. Hezbollah's Ascent and Descent. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2015/06/hezbollahs-ascent-and-descent?lang=en¢er=middle-east>
16. The Lebanese Constitution. *Arab Law Quarterly*. 1997. No. 2 (12). P. 224–261.
17. Lebanon names Tamam Salam as new prime minister. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22051776>
18. Зелінський А.Л. Ліванська Республіка у 2005-2023 рр.: здобутки Кедрової революції та спадщина сирійської окупації (ч. 2). *Проблеми всесвітньої історії*. 2023. № 2 (22). С. 114–136.
19. Yahya M. Out of the Void. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2016/10/out-of-the-void?lang=en¢er=middle-east>

20. Phalange party won't be supporting Aoun or Frangieh's presidential bids, Gemayel. *Ya Libnan*. URL: <http://yalibnan.com/2016/10/27/phalange-party-wont-be-supporting-aoun-or-frangiehs-presidential-bid-gemayel/>
21. Michel Aoun elected president of Lebanon. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2016/10/31/michel-aoun-elected-president-of-lebanon>
22. Беренкова Н.А. Президентский вакуум в Ливане в 2014-2016 гг.: кризис или следствие политической системы? *Азия и Африка сегодня*. 2018. № 1. С. 34–40.
23. Зелінський А.Л. Політичні династії Лівану: «тонке налаштування». *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 1 (17). С. 122–157.
24. Second Cabinet of Saad Hariri. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Cabinet_of_Saad_Hariri
25. Third Cabinet of Saad Hariri. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Saad_Hariri
26. Traboulsi F. A History of Modern Lebanon. 2nd ed. London: Pluto Press, 2012. 308 p.
27. Young M. Will Lebanon's Elections This Weekend Change Anything? *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2018/05/will-lebanons-elections-this-weekend-change-anything?lang=en¢er=middle-east>
28. Young M. Lebanon ≠ Hezbollah. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2018/05/lebanon-hezbollah?lang=en¢er=middle-east>
29. EU Election Observation Mission to Lebanon 2018. Final Report on the Parliamentary Elections. 81 p. URL: http://www.eods.eu/library/final_report_eu_eom_lebanon_2018_english_17_july_2018.pdf
30. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 2018. *National Democratic Institute*. 39 p. URL: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanon%202018%20Parliamentary%20Elections_Final%20Report%20%28v.3%29.pdf
31. List of members of the 2018-2022 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2018%E2%80%932022_Lebanese_Parliament
32. Bisat A. et al. Lebanon's economic crisis: A tragedy in the making. Middle East Institute. URL: <https://www.mei.edu/publications/lebanons-economic-crisis-tragedy-making>
33. It's Now or Never: Lebanon Policy Conference Key Takeaways. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-06/It%27s%20Now%20or%20Never%20-%20Lebanon%20Conference%20Policy%20Booklet.pdf>
34. Зелінський А.Л. Ліван і Сирія - «сеамські близнюки» Леванту: стан речей на сучасному етапі. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 3 (19). С. 98–113.
35. Kanaaneh A. Hezbollah's Dilemma: between Resistance and Sectarianism. *Journal of Resistance Studies*. 2020. No. 2. P. 145–177.
36. Makdisi K. Lebanon's October 2019 Uprising: From Solidarity to Division and Descent into the Known Unknown. *The South Atlantic Quarterly*. 2021. No. 2. P. 436–445.
37. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3 (15). С. 151–171.
38. Bahlawan N. The Crisis of Confessionalism: Lebanon between Tradition and Modernity. *Studia Polityczne*. 2021. No. 3. P. 149–168.
39. Haddad R. La révolte libanaise, arc tendu vers un horizon post-identitaire. *Areion Group*. URL: <https://www.areion24.news/2020/08/05/la-revolte-libanaise-arc-tendu-vers-un-horizon-post-identitaire/>

40. Yetim M., Kalayci R. Tracing the Political Origins of The Hezbollah's Resistance Discourse: From Revisionism to Status Quo. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*. 2022. No. 2. P. 209–224.
41. Кузнецов А.А. Движение "Хизбалла" в Ливане в 2006-2021 годах: исламский национализм и борьба за выживание страны. М.: Институт Ближнего Востока, 2022. 313 с.
42. Cabinet of Hassan Diab. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Hassan_Diab
43. Escobar P. Battleground Beirut: Western colony or back to the East? *Global Research*. URL: <https://www.globalresearch.ca/battleground-beirut-western-colony-back-east/5721082>
44. Beirut explosion: Lebanon's government resigns as public anger mounts. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53722909>
45. Kayssi I. Truth or Consequences. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/08/truth-or-consequences?lang=en¢er=middle-east>
46. Lebanon police, protesters clash on Beirut blast anniversary. *Beirut explosion News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/4/mired-in-crises-lebanon-marks-one-year-since-horrific-blast>
47. Rabah M. et al. Lebanon's Predicament: Political Stagnation and Economic Collapse in a Hezbollah-Dominated State. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lebanons-predicament-political-stagnation-and-economic-collapse-hezbollah-dominated>
48. Chehayeb K. A year on, politicians accused of hindering Beirut blast justice. *Beirut explosion News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/3/a-year-on-lebanon-politicians-accused-hindering-beirut-blast-justice>
49. Haddad R. Hezbollah within and beyond Lebanon. *Orient*. 2021. No. 11. P. 54–62.
50. Levitt M. Breaking Hezbollah's 'Golden Rule'. *Perspectives on Terrorism*. 2020. No. 4. P. 21–42.
51. Houssari N. Reformist MPs begin sit-in at Lebanese parliament in protest against political deadlock. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2235711/middle-east>
52. Third Cabinet of Najib Mikati. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Najib_Mikati
53. Varshalomidze T., Ibrahim A. Lebanese army arrests nine people after Beirut violence. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/14/gunfire-kills-several-people-near-beirut-protest-live-news>
54. Abi-Nassif Ch. Making sense of the Beirut clashes. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/making-sense-beirut-clashes>
55. Young M. An Investigation in Lebanon Has Led to Armed Clashes Reminiscent of the Civil War. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/10/an-investigation-in-lebanon-has-led-to-armed-clashes-reminiscent-of-the-civil-war?lang=en¢er=middle-east>
56. Houssari N. Information minister resigns from Lebanon government. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1980101/middle-east>
57. Wahab H. Hezbollah: A Regional Armed-Non State Actor: Diss... PhD. Exeter: University of Exeter, 2019. 319 p.
58. Levitt M. Hezbollah's Regional Activities in Support of Iran's Proxy Networks. Washington: Middle East Institute, 2021. 35 p. URL: https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-07/Hezbollah%E2%80%99s%20Regional%20Activities%20in%20Support%20of%20Iran%E2%80%99s%20Proxy%20Networks_0.pdf
59. Levitt, M. Iranian and Hezbollah Operations in South America: Then and Now. *PRISM*. 2016 No. 4. P. 118–133.

60. Lebanon's Hizbollah Turns Eastward to Syria. *International Crisis Group*. 2014. 28 May. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-s-hizbollah-turns-eastward-syria>
61. Janaby M.Gh. The Legal Status of Hezbollah in the Syrian Conflict: An International Humanitarian Law Perspective. *Arizona Journal of International & Comparative Law*. 2016. No. 2. P. 383–422.
62. Choucair Ch. Hezbollah in Syria: Gains, Losses and Changes. *Al Jazeera Centre for Studies*. URL: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2016/06/hezbollah-syria-gains-losses-160601093443171.html>
63. Ożarowski R. Hizballah's Involvement in the Syrian Conflict. *European Journal of Transformation Studies*. 2017. No. 1. P. 40–47.
64. Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria. *International Crisis Group*. 2018. 8 February. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/182-israel-hizbollah-and-iran-preventing-another-war-syria>
65. Axon A., Hewitt S. Syria 1975/76-2018. Leiden; Boston: Brill, 2018. 504 p.
66. Farida M. Adopting religion to meet political goals: the case of Hizbullah. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*. 2018. No. 3. P. 316–331.
67. Saouli A. Hezbollah: Socialisation and its Tragic Ironies. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2019. 220 p.
68. Elhan N. Hezbollah's Diversionary War in Lebanon: Continuity and Change in the Threat Perception. *Journal of Humanity and Society*. 2023. No. 3. P. 168–186.
69. GCC declares Lebanon's Hezbollah a terrorist organisation. *Middle East Eye édition française*. URL: <https://www.middleeasteye.net/fr/news/gcc-declares-lebanons-hezbollah-terrorist-organisation-212714095>
70. Berti B. The Ongoing Battle for Beirut: Old Dynamics and New Trends. Tel Aviv: Institute for national security studies, 2011. 117 p. URL: <https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/%D7%9E%D7%96%D7%9B%D7%A8%20111.pdf>
71. Wimberly J. "Wilayat al-Faqih" in Hizballah's Web of Concepts: A Perspective on Ideology. *Middle Eastern Studies*. 2015. No. 5. P. 687–710.
72. Khan A. Iran-Hezbollah Alliance Reconsidered: What Contributes to the Survival of State-Proxy Alliance? *Journal of Asian Security and International Affairs*. 2020. No. 1. P. 101–123.
73. Olsson Ch. "No One Is Prophet in His Own Land"? Hezbollah and the Transnational Constitution of Non-State Armed Organizations. *The Open Journal of Sociopolitical Studies*. 2022. No. 1. P. 55–71.
74. Red Lines and Shifting Rules of Engagement: The Prospects of a Hezbollah-Israel War. *Middle East Institute*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AdKK-mm6qzI>
75. Al-Aloosy M. Insurgency, Proxy, and Dependence: How Hezbollah's Ideology Prevails Over its Interest in its Relationship with Iran. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*. 2023. No. 1-2. P. 24–40.
76. Ghaddar H. Hezbollah Miscalculations and the Gaza War. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/hezbollah-miscalculations-and-gaza-war>
77. Al-Aloosy M. Fundamentalist Metamorphosis: Hezbollah's Evolution from Ideological Ideals to Pragmatic Practices: Diss... PhD. Medford (MA): Tufts University, 2018. 251 p.
78. Nakhoul S. Hezbollah gambles all in Syria. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/2013/09/26/us-syria-hezbollah-special-report-idUSBRE98P0AI20130926/>
79. Ortega A., Levitt M. Hizbullah and Russia's Nascent Alliance. *Royal United Services Institute*. URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/hizbullah-and-russias-nascent-alliance>

80. Ramani S. Russia's relations with Hezbollah amid escalation on Lebanon-Israel border. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/russias-relations-hezbollah-amid-escalation-lebanon-israel-border>
81. Зелінський А.Л. Відносини окремих членів РСАДПЗ і Ліванської Республіки наприкладі дипломатичної кризи 2021-2022 рр. *Досвід Ради співробітництва арабських держав Перської затоки у процесах історичного поступу близькосхідного регіону* / гол.ред. В.О. Швед. К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. С. 108-117.
82. Jalkh J. Hezbollah MP creates political movement in Saida against Oussama Saad. *L'Orient Today*. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1425273/hezbollah-mp-creates-political-movement-in-saida-against-oussama-saad.html>
83. EU Election Observation Mission to Lebanon 2022. Final Report on the Parliamentary Elections. 124 p. URL: <https://www.eas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU%20EOM%20Lebanon%202022%20Final%20report%20English.pdf>
84. List of members of the 2022-2026 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2022%E2%80%932026_Lebanese_Parliament
85. Chatah R. Alliance: Lebanon needs “Change” and “Opposition” to work together. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/alliance-lebanon-needs-change-and-opposition-work-together>
86. Young M. A Gentle Reminder. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/88961>
87. Young M. Will Lebanon Be Safe or Sorry? *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2023/10/will-lebanon-be-safe-or-sorry?lang=en>
88. Nashed M., Salhani J. Lebanon fears regional war as Hezbollah-Israel fighting intensifies. *Israel-Palestine conflict News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/30/lebanon-fears-regional-war-as-hezbollah-israel-fighting-intensifies>
89. Cleveland C. In the Shadow of Hezbollah-Israel Escalation, Poll Shows Slim Majority of Lebanese Still Want Focus on Domestic Reforms over “Foreign Wars”. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/shadow-hezbollah-israel-escalation-poll-shows-slim-majority-lebanese-still-want>
90. Швед В. Круглий стіл «Напад ХАМАС на Ізраїль: уроки та наслідки». *Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. URL: <https://ivinas.gov.ua/novini/kruhlyi-stil-napad-khamas-na-izrail-uroky-ta-naslidky.html>
91. Young M. Hezbollah Has Retaliated for Israel's Assassination of Its Senior Commander Fouad Shukr. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment*. URL: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2024/08/hezbollah-has-retaliated-for-israels-assassination-of-fouad-shukr?lang=en¢er=middle-east>
92. Fishman B. et al. Another One-Day War? What the Latest Hezbollah-Israel Clash Reveals About Deterrence and Escalation. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/another-one-day-war-what-latest-hezbollah-israel-clash-reveals-about-deterrence-and>

References

1. (2011). *Hizbullah's Documents: From the 1985 Open Letter to the 2009 Manifesto* / ed. and transl. J. Alagha. Amsterdam: Pallas and Amsterdam University Press. [In English].
2. Daher, Au. (2014). *Le Hezbollah: mobilisation et pouvoir*. Paris: Presses Universitaires de France. [In French].
3. Farida, M. (2016). A Casuistic explanation to Hizbullah's realpolitik: Interpreting the re-interpreted. *International Review of Social Research*, 3, pp. 167–178. [In English].

4. Kanaaneh, A. (2021). *Understanding Hezbollah: The Hegemony of Resistance*. Syracuse (NY): Syracuse University Press. [In English].
5. Daher, J. (2016). *The Political Economy of Lebanon's Party of God*. London: Pluto Press. [In English].
6. Daher, J. (2020). Hezbollah, Neoliberalism and Political Economy. *Politics and Religion*, 4, pp. 719–747. [In English].
7. Blanford, N. (2017). *Hezbollah's evolution. From the Lebanese militia to the regional player*. Washington: Middle East Institute. [Online]. Available from: https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PP4_Blanford_Hezbollah.pdf [In English].
8. *The Baabda Declaration*. [Online]. Available from: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Lebanon%20S%202012%20477.pdf> [In English].
9. Hashem, A. Hezbollah's Journey from Syria's Battlefield to Lebanon's Political Minefield. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/research/2018/09/hezbollahs-journey-from-syrias-battlefield-to-lebanons-political-minefield?lang=en¢er=middle-east> [In English].
10. Masrieh, You. "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter. [In English].
11. Cabinet of Tammam Salam. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Tammam_Salam [In English].
12. Abou Zeid, M. Lebanon's Precarious New Government. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/research/2014/02/lebanons-precarious-new-government?lang=en¢er=middle-east> [In English].
13. Salem, P. Lebanon Imperiled as Prime Minister Resigns Under Duress. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/research/2013/03/lebanon-imperiled-as-prime-minister-resigns-under-duress?lang=en¢er=middle-east> [In English].
14. Abou Zeid, M. Lebanese Presidential Elections. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/posts/2015/02/lebanese-presidential-elections?lang=en¢er=middle-east> [In English].
15. Khatib, L. Hezbollah's Ascent and Descent. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/posts/2015/06/hezbollahs-ascent-and-descent?lang=en¢er=middle-east> [In English].
16. (1997). The Lebanese Constitution. *Arab Law Quarterly*, 2, pp. 224–261. [In English].
17. Lebanon names Tamam Salam as new prime minister. *BBC*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22051776> [In English].
18. Zelinskyi, A.L. (2023). *Livans'ka Respublika u 2005-2023 rr.: zdobutky Kedrovoyi revolyutsiyi ta spadshchyna syriys'koyi okupatsiyi (ch. 2)* [The Republic of Lebanon during 2005-2023: the achievements of Cedar revolution and a heritage of the syrian occupation (P. 2)]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 2, pp. 114–136. [In Ukrainian].
19. Yahya, M. Out of the Void. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2016/10/out-of-the-void?lang=en¢er=middle-east> [In English].
20. Phalange party won't be supporting Aoun or Frangieh's presidential bids, Gemayel. *Ya Libnan*. [Online]. Available from: <http://yalibnan.com/2016/10/27/phalange-party-wont-be-supporting-aoun-or-frangiehs-presidential-bid-gemayel/> [In English].

21. Michel Aoun elected president of Lebanon. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2016/10/31/michel-aoun-elected-president-of-lebanon> [In English].
22. Berenkova, N.A. (2018). Prezidentskiy vacuum v Livane v 2014-2016 gg.: krizis ili sledstviye politicheskoy sistemy? [Presidential void in Lebanon 2014-2016: Crisis or effect of political sistem?]. *Aziya I Afrika segodnya* [Asia and Africa today], 1, pp. 34–40. [In Russian].
23. Zelinskyi, A.L. (2022). Politychni dynastiyi Livanu: “tonke nalashtuvannya” [The lebanese political dynasties: "the fine-tuning"]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 1, pp. 122–157. [In Ukrainian].
24. Second Cabinet of Saad Hariri. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Cabinet_of_Saad_Hariri [In English].
25. Third Cabinet of Saad Hariri. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Saad_Hariri [In English].
26. Traboulsi, F. (2012). *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press. [In English].
27. Young, M. Will Lebanon's Elections This Weekend Change Anything? *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2018/05/will-lebanons-elections-this-weekend-change-anything?lang=en¢er=middle-east> [In English].
28. Young, M. Lebanon ≠ Hezbollah. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2018/05/lebanon-hezbollah?lang=en¢er=middle-east> [In English].
29. *EU Election Observation Mission to Lebanon 2018. Final Report on the Parliamentary Elections*. [Online]. Available from.: http://www.eods.eu/library/final_report_eu_eom_lebanon_2018_english_17_july_2018.pdf [In English].
30. Final Report on the Lebanese Parliamentary Election, 2018. *National Democratic Institute*. [Online]. Available from: https://www.ndi.org/sites/default/files/Lebanon%202018%20Parliamentary%20Elections_Final%20Report%20%28v.3%29.pdf [In English].
31. List of members of the 2018-2022 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2018%E2%80%932022_Lebanese_Parliament [In English].
32. Bisat, A. et al. Lebanon's economic crisis: A tragedy in the making. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/lebanons-economic-crisis-tragedy-making> [In English].
33. It's Now or Never: Lebanon Policy Conference Key Takeaways. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-06/It%27s%20Now%20or%20Never%20-%20Lebanon%20Conference%20Policy%20Booklet.pdf> [In English].
34. Zelinskyi, A.L. (2022). Livan i Syriya - "seams'ki blyznyuky" Levantu: stan rechey na suchasnomu etapi [Lebanon and Syria – the "Siamese twins" of the Levant:a current situation]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 98–113. [In Ukrainian].
35. Kanaaneh, A. (2020). Hezbollah's Dilemma: between Resistance and Sectarianism. *Journal of Resistance Studies*, 2, pp. 145–177. [In English].
36. Makdisi, K. (2021). Lebanon's October 2019 Uprising: From Solidarity to Division and Descent into the Known Unknown. *The South Atlantic Quarterly*, 2, pp. 436–445. [In English].
37. Zelinskyi, A.L. (2021). Livans'ka respublika: mizh politychnym konfesionalizmom i politychnym prahmatyzmom [Lebanese Republic: between Political Confessionalism and Political

- Pragmatism]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 151–171. [In Ukrainian].
38. Bahlawan, N. (2021). The Crisis of Confessionalism: Lebanon between Tradition and Modernity. *Studia Polityczne*, 3, pp. 149–168. [In English].
39. Haddad, R. La révolte libanaise, arc tendu vers un horizon post-identitaire. *Areion Group*. [Online]. Available from: <https://www.areion24.news/2020/08/05/la-revolte-libanaise-arc-tendu-vers-un-horizon-post-identitaire/> [In English].
40. Yetim, M., Kalayci, R. (2022). Tracing the Political Origins of The Hezbollah's Resistance Discourse: From Revisionism to Status Quo. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 2, pp. 209–224. [In English].
41. Kuznetsov, A.A. (2022). *Dvizheniye "Khizballa" v Livane v 2006-2021 godakh: islamskiy natsionalizm i bor'ba za vyzhivaniye strany* [The movement Hezbollah in Lebanon in 2006-2021: Islamic Nationalism and struggle for survival of the country]. Moskva: Institut Blizhnego Vostoka. [In Russian].
42. Cabinet of Hassan Diab. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Hassan_Diab [In English].
43. Escobar, P. Battleground Beirut: Western colony or back to the East? *Global Research*. [Online]. Available from: <https://www.globalresearch.ca/battleground-beirut-western-colony-back-east/5721082> [In English].
44. Beirut explosion: Lebanon's government resigns as public anger mounts. *BBC*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53722909> [In English].
45. Kayssi, I. Truth or Consequences. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/08/truth-or-consequences?lang=en¢er=middle-east> [In English].
46. Lebanon police, protesters clash on Beirut blast anniversary. *Beirut explosion News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/4/mired-in-crises-lebanon-marks-one-year-since-horrific-blast> [In English].
47. Rabah, M. et al. Lebanon's Predicament: Political Stagnation and Economic Collapse in a Hezbollah-Dominated State. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lebanons-predicament-political-stagnation-and-economic-collapse-hezbollah-dominated> [In English].
48. Chehayeb, K. A year on, politicians accused of hindering Beirut blast justice. *Beirut explosion News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/3/a-year-on-lebanon-politicians-accused-hindering-beirut-blast-justice> [In English].
49. Haddad, R. (2021). Hezbollah within and beyond Lebanon. *Orient*, 11, pp. 54–62. [In English].
50. Levitt, M. (2020). Breaking Hezbollah's 'Golden Rule'. *Perspectives on Terrorism*, 4, pp. 21–42. [In English].
51. Houssari, N. Reformist MPs begin sit-in at Lebanese parliament in protest against political deadlock. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2235711/middle-east> [In English].
52. Third Cabinet of Najib Mikati. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Najib_Mikati [In English].
53. Varshalomidze, T., Ibrahim, A. Lebanese army arrests nine people after Beirut violence. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/14/gunfire-kills-several-people-near-beirut-protest-live-news> [In English].
54. Abi-Nassif, Ch. Making sense of the Beirut clashes. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/making-sense-beirut-clashes> [In English].
55. Young, M. An Investigation in Lebanon Has Led to Armed Clashes Reminiscent of the Civil War. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2021/10/an>

- investigation-in-lebanon-has-led-to-armed-clashes-reminiscent-of-the-civil-war?lang=en¢er=middle-east [In English].
56. Houssari, N. Information minister resigns from Lebanon government. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/1980101/middle-east> [In English].
57. Wahab, H. (2019). *Hezbollah: A Regional Armed-Non State Actor*: Diss... PhD. Exeter: University of Exeter. [In English].
58. Levitt, M. (2021). *Hezbollah's Regional Activities in Support of Iran's Proxy Networks*. Washington: Middle East Institute. [Online]. Available from: https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-07/Hezbollah%E2%80%99s%20Regional%20Activities%20in%20Support%20of%20Iran%E2%80%99s%20Proxy%20Networks_0.pdf [In English].
59. Levitt, M. (2016). Iranian and Hezbollah Operations in South America: Then and Now. *PRISM*, 4, pp. 118–133. [In English].
60. (2014). Lebanon's Hezbollah Turns Eastward to Syria. *International Crisis Group*. 28 May. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/lebanon-s-hizbollah-turns-eastward-syria> [In English].
61. Janaby, M.Gh. (2016). The Legal Status of Hezbollah in the Syrian Conflict: An International Humanitarian Law Perspective. *Arizona Journal of International & Comparative Law*, 2, pp. 383–422. [In English].
62. Choucair, Ch. Hezbollah in Syria: Gains, Losses and Changes. *Al Jazeera Centre for Studies*. [Online]. Available from: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2016/06/hezbollah-syria-gains-losses-160601093443171.html> [In English].
63. Ożarowski, R. (2017). Hizballah's Involvement in the Syrian Conflict. *European Journal of Transformation Studies*, 1, pp. 40–47. [In English].
64. (2018). Israel, Hizbollah and Iran: Preventing Another War in Syria. *International Crisis Group*. 8 February. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/182-israel-hizbollah-and-iran-preventing-another-war-syria> [In English].
65. Axon, A., Hewitt, S. (2018). *Syria 1975/76-2018*. Leiden; Boston: Brill. [In English].
66. Farida, M. (2018). Adopting religion to meet political goals: the case of Hizbullah. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 3, pp. 316–331. [In English].
67. Saouli, A. (2019). *Hezbollah: Socialisation and its Tragic Ironies*. Edinburgh: Edinburgh University Press. [In English].
68. Elhan, N. (2023). Hezbollah's Diversionary War in Lebanon: Continuity and Change in the Threat Perception. *the journal of humanity and society*, 3, pp. 168–186. [In English].
69. GCC declares Lebanon's Hezbollah a terrorist organisation. *Middle East Eye édition française*. [Online]. Available from: <https://www.middleeasteye.net/fr/news/gcc-declares-lebanons-hezbollah-terrorist-organisation-212714095> [In English].
70. Berti, B. (2011). *The Ongoing Battle for Beirut: Old Dynamics and New Trends*. Tel Aviv: Institute for national security studies. [Online]. Available from: <https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/%D7%9E%D7%96%D7%9B%D7%A8%20111.pdf> [In English].
71. Wimberly, J. (2015). "Wilayat al-Faqih" in Hizballah's Web of Concepts: A Perspective on Ideology. *Middle Eastern Studies*, 5, pp. 687–710. [In English].
72. Khan, A. (2020). Iran-Hezbollah Alliance Reconsidered: What Contributes to the Survival of State-Proxy Alliance? *Journal of Asian Security and International Affairs*, 1, pp. 101–123. [In English].
73. Olsson, Ch. (2022). "No One Is Prophet in His Own Land"? Hezbollah and the Transnational Constitution of Non-State Armed Organizations. *The Open Journal of Sociopolitical Studies*, 1, pp. 55–71. [In English].

74. Red Lines and Shifting Rules of Engagement: The Prospects of a Hezbollah-Israel War. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=AdKK-mm6qzI> [In English].
75. Al-Aloosy, M. (2023). Insurgency, Proxy, and Dependence: How Hezbollah's Ideology Prevails Over its Interest in its Relationship with Iran. *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis*, 1-2, pp. 24–40. [In English].
76. Ghaddar, H. Hezbollah Miscalculations and the Gaza War. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/hezbollah-miscalculations-and-gaza-war> [In English].
77. Al-Aloosy, M. (2018). *Fundamentalist Metamorphosis: Hezbollah's Evolution from Ideological Ideals to Pragmatic Practices*: Diss... PhD. Medford (MA): Tufts University. [In English].
78. Nakhoul, S. Hezbollah gambles all in Syria. *Reuters*. [Online]. Available from: <https://www.reuters.com/article/2013/09/26/us-syria-hezbollah-special-report-idUSBRE98P0AI20130926/> [In English].
79. Ortega, A., Levitt, M. Hizbullah and Russia's Nascent Alliance. *Royal United Services Institute*. [Online]. Available from: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/hizbullah-and-russias-nascent-alliance> [In English].
80. Ramani, S. Russia's relations with Hezbollah amid escalation on Lebanon-Israel border. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/russias-relations-hezbollah-amid-escalation-lebanon-israel-border> [In English].
81. Zelinskyi, A.L. (2022). Vidnosyny okremykh chleniv RSADPZ I Livans'koy Respubliky naprykladi dyplomatychnoi kryzy 2021–2022 rr. [Relations between individual members of the GCC and the Republic of Lebanon on example of the diplomatic crisis of 2021–2022]. *Dosvid Rady spivrobotnyistva arabs'kykh derzhav Pers'koï zatoky u protsesakh istorychnoho postupu blyz'koskhidnoho rehionu* [The experience of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf in the processes of historical progress of the Middle East region]. Kyiv: DU “Instytut vsesvitn'oi istorii NAN Ukrainy”, pp. 108–117. [In Ukrainian].
82. Jalkh, J. Hezbollah MP creates political movement in Saida against Oussama Saad. *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientlejour.com/article/1425273/hezbollah-mp-creates-political-movement-in-saida-against-oussama-saad.html> [In English].
83. *EU Election Observation Mission to Lebanon 2022. Final Report on the Parliamentary Elections*. [Online]. Available from: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU%20EOM%20Lebanon%202022%20Final%20report%20English.pdf> [In English].
84. List of members of the 2022-2026 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2022%E2%80%932026_Lebanese_Parliament [In English].
85. Chatah, R. Alliance: Lebanon needs “Change” and “Opposition” to work together. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/publications/alliance-lebanon-needs-change-and-opposition-work-together> [In English].
86. Young, M. A Gentle Reminder. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/88961> [In English].
87. Young, M. Will Lebanon Be Safe or Sorry? *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2023/10/will-lebanon-be-safe-or-sorry?lang=en> [In English].
88. Nashed, M., Salhani, J. Lebanon fears regional war as Hezbollah-Israel fighting intensifies. *Israel-Palestine conflict News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/30/lebanon-fears-regional-war-as-hezbollah-israel-fighting-intensifies> [In English].

89. Cleveland, C. In the Shadow of Hezbollah-Israel Escalation, Poll Shows Slim Majority of Lebanese Still Want Focus on Domestic Reforms over “Foreign Wars”. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/shadow-hezbollah-israel-escalation-poll-shows-slim-majority-lebanese-still-want> [In English].
90. Shved, V. Kruhlyy stil “Napad KhAMAS na Izrayil”: uroky ta naslidky” [Roundtable “The Hamas’s attack on Israel: Lthe lessons and the consequences”]. *Derzhavna ustanova “Instytut vsesvitn’oyi istoriyi NAN Ukrayiny”* [The State Institution «Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine»]. [Online]. Available from: <https://ivinas.gov.ua/novini/kruhlyi-stil-napad-khamas-na-izrail-uroky-ta-naslidky.html> [In Ukrainian].
91. Young, M. Hezbollah Has Retaliated for Israel’s Assassination of Its Senior Commander Fouad Shukur. *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2024/08/hezbollah-has-retaliated-for-israels-assassination-of-fouad-shukur?lang=en¢er=middle-east> [In English].
92. Fishman, B. et al. Another One-Day War? What the Latest Hezbollah-Israel Clash Reveals About Deterrence and Escalation. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/another-one-day-war-what-latest-hezbollah-israel-clash-reveals-about-deterrence-and> [In English].

Zelinskyi A. A Political and Military Activities of the Lebanese Hezbollah in 2011-2022 and their Results (Part 2).

In the focus of this article is the period of the history of the Lebanese Shia radical paramilitary pro-Iranian organization Hezbollah (“the Party of Allah”), during 2011-2022. It is a the interval of the time between the realization by this organization in the government of its dominant position in the Lebanese parliament and the loss of the parliamentary majority by it. During 2005-2011, Hezbollah overcame the path from actual entry into the Lebanese power structures as the opposition to comprehensive political dominance in the country of cedars. To this end, Hezbollah took a number of steps: the creation and the leadership of a broad multi-party and multi-confessional political bloc – the March 8 Coalition, a successful proving the feasibility of further preserving the paramilitary wing of the organization, the changing its external image and a qualitative expanding the social base, the realizing the possibility of the using the right of veto in the event of a threat making government decisions harmful to her.

During the “peak” of domestic political power, Hezbollah eventually took the control of the Lebanon’s legislative and executive branches, and subjugated the leader of the powerful Sunni opposition, S. al-Hariri. At the same time, in the foreign policy arena, the “Party of Allah” acquired the status of a universally recognized regional actor and turned from a client of Iran into its junior partner. However, despite the above-mentioned advantages of Hezbollah, the political bloc led by it was defeated in the parliamentary elections of 2022. The reasons for Hezbollah’s loss of absolute monopoly on power include the following: the refusal to develop and implement the economic and political transformations, that are vital for Lebanon, the inability to simultaneously take into account the interests of the important domestic political allies, the lack of the benefit for the country of cedars from Hezbollah’s foreign policy successes. Although the “Party of Allah” has largely retained a number of levers of the influence on the politics of the country of cedars, from now on its leadership must reckon with the internal political trends of a Lebanese society.

Keywords: Hezbollah, Republic of Lebanon, Islamic Republic of Iran, Syrian Arab Republic, Amal party, Free Patriotic Movement, Lebanese civil society.